

ISSN 2227-2844

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 7 (266) КВІТЕНЬ

2013

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

За матеріалами
Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Науково-педагогічна спадщина
А. С. Макаренка і сучасність»

№ 7 (266) квітень 2013

Частина II

Засновано в лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку
наукових фахових видань України
(педагогічні науки)

Постанова президії ВАК України від 14.10.09 №1-05/4

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних
«Україніка наукова» (угода про інформаційну співпрацю
№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 7 від 28 лютого 2013 року)

Виходить двічі на місяць

Засновник і видавець –
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – доктор педагогічних наук, професор **Курило В. С.**

Заступники головного редактора –

доктор педагогічних наук, професор **Савченко С. В.**

Випускаючі редактори –

доктор історичних наук, професор **Бур'ян М. С.,**

доктор медичних наук, професор **Виноградов А. О.,**

доктор філологічних наук, професор **Галич О. А.,**

доктор педагогічних наук, професор **Горошкіна О. М.,**

доктор сільськогосподарських наук, професор **Конопля М. І.,**

доктор філологічних наук, професор **Синельникова Л. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Харченко С. Я.**

Редакційна колегія серії «Педагогічні науки»:

доктор педагогічних наук, професор **Ваховський Л. Ц.,**

доктор педагогічних наук, професор **Гавриш Н. В.,**

доктор педагогічних наук, професор **Докучаєва В. В.,**

доктор педагогічних наук, професор **Лобода С. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Максименко Г. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Ротерс Т. Т.,**

доктор педагогічних наук, професор **Сташевська І. О.**

доктор педагогічних наук, професор **Хриков Є. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Чернуха Н. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Чиж О. Н.**

Редакційні вимоги

до технічного оформлення статей

Редколегія «Вісника» приймає статті обсягом 4 – 5 сторінок через 1 інтервал, повністю підготовлених до друку. Статті подаються надрукованими на папері в одному примірнику з додатком диска. Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word (*.doc, *.rtf) шрифтом № 12 (Times New Roman) на папері формату А-4; усі поля (верхнє, нижнє, правє й лівє) — 3,8 см ; верхній колонтитул — 1,25 см , нижній — 3,2 см .

У верхньому колонтитулі зазначається: Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № ** (***) , 2012.

Статті у «Віснику» повинні бути розміщені за рубриками.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний). Ініціали і прізвище автора вказуються в лівому верхньому кутку (через рядок від УДК) з відступом 1,5 см (відступ першого рядка), шрифт жирний. Назва статті друкується через рядок великими літерами (шрифт жирний).

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Посилання на цитовані джерела подаються в квадратних дужках після цитати. Перша цифра — номер джерела в списку літератури, який додається до статті, друга — номер сторінки, наприклад: [1, с. 21] або [1, с. 21; 2, с. 13 – 14]. Бібліографія і при необхідності примітки подаються в кінці статті після слова «Список використаної літератури» або після слів «Список використаної літератури і примітки» (без двокрапки) у порядку цитування й оформляються відповідно до загальноприйнятих бібліографічних вимог. Бібліографічні джерела подаються підряд, без відокремлення абзацем; ім'я автора праці (або перше слово її назви) виділяється жирним шрифтом.

Статтю закінчують 3 анотації обсягом 8 рядків українською, російською та англійською мовами із зазначенням прізвища, ім'я та по-батькові автора, назви статті та ключовими словами (3 – 5 термінів).

Стаття повинна супроводжуватися рецензією провідного фахівця (доктора, професора).

На окремому аркуші подається довідка про автора: (прізвище, ім'я, по батькові; місце роботи, посада, звання, учений ступінь; адреса навчального закладу, кафедри, домашня адреса; номери телефонів (службовий, домашній, мобільний).

ЗМІСТ

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ А. С. МАКАРЕНКА ТА СУЧАСНА ШКІЛЬНА ОСВІТА

1. **Алдакімова О. В.** Использование исторического наследия А. С. Макаренко в современном образовании..... 6
2. **Берестенко О. Г.** Вплив позитивного досвіду теорії та практики А. С. Макаренка на культуру професійного спілкування сучасного вчителя..... 10
3. **Вихватенко М. Т.** Проблеми дисципліни учнів у сучасній шкільній освіті (в контексті виховної педагогіки А. С. Макаренка)..... 18
4. **Волкова К. С.** Використання спадщини А. С. Макаренка у формуванні професійної готовності вчителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти..... 26

ВТІЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ А. С. МАКАРЕНКА У ВИЩІЙ ШКОЛІ

5. **Гладка Г. В., Бублик О. І.** Перше робоче місце молодого спеціаліста в Україні: законодавче закріплення та проблеми реалізації..... 31
6. **Кондратенко Г. П.** Реалізація ідей А. С. Макаренка в діяльності органів студентського самоврядування (з досвіду роботи Інституту інформаційних технологій ЛНУ імені Тараса Шевченка)..... 40
7. **Решетова І. А.** Організаційно-педагогічна діяльність колегіального органу управління ВНЗ в контексті наукової парадигми ХХ століття..... 47
8. **Сперанська-Скарга М. А.** Професійні якості вчителя-філолога як складові професійно-педагогічного іміджу..... 53
9. **Швырка В. Н., Бронникова С. Н.** Педагогическая проницательность А. С. Макаренко и ее значение в формировании профессиональных качеств будущего учителя..... 62

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ В РІЗНИХ ІНСТИТУТАХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ДОСВІДУ А. С. МАКАРЕНКА

10. **Бондар О. В., Крутько О. М.** Роль комп'ютерної гри в житті дитини крізь призму ідей А. Макаренка..... 68
11. **Волобуева Н. А.** Использование исторического опыта решения проблемы детской беспризорности в Советском Союзе и возможность применения в современных условиях... 74
12. **Доннік М. С.** Соціалізація вихованців соціального гуртожитку крізь призму педагогічних ідей А. С. Макаренка.. 80
13. **Другов М. С.** Соціальна робота в діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді..... 85
14. **Золотова Г. Д.** Значення спадщини А. С. Макаренка для профілактики адиктивної поведінки дітей..... 90
15. **Рень Л. В.** Виховна система безпритульних дітей у педагогічному доробку А. С. Макаренка..... 96

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА А. С. МАКАРЕНКА

16. **Карпенко І. М.** Катарсична сутність педагогічної системи А. С. Макаренка..... 103
17. **Краснова Н. П.** Структура характеристик педагогічного колективу..... 111
18. **Курліщук І. І.** Пріоритетні ідеї соціального виховання особистості у педагогічній спадщині А. С. Макаренка..... 119
19. **Сєваст'янова О. А.** Проблеми виховання в педагогічній спадщині А. С. Макаренка..... 126

КОЛЕКТИВ ЯК ЧИННИК ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

20. **Бадер С. О.** Управління розвитком учнівського колективу у педагогічній спадщині А. С. Макаренка..... 133
21. **Бєлецька І. В.** Вчення А. Макаренка про колектив і сучасність..... 140
22. **Мішина Л. М.** Ідеї А. С. Макаренка про колектив у сучасному процесі формування корпоративної культури університету..... 149
23. **Рассказова О. І.** Колективізм як основа виховання учнів в умовах інклюзивної освіти..... 155

24.	Савінова Н. В. Методологія дослідження мовленнєвого розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення у контексті теорії дитячого колективу А. С. Макаренка.....	162
25.	Харченко Л. П. Колектив як фактор виховання цінностей школярів.....	173

ДОСВІД РОБОТИ А. С. МАКАРЕНКА З НЕПОВНОЛІТНИМИ ПРАВОПОРУШНИКАМИ ТА СУЧАСНІСТЬ

26.	Бублик О. І. Покарання неповнолітніх правопорушників: шляхи гуманізації через формування відновного правосуддя та ювенальної юстиції.....	181
27.	Дуванська К. О. Профілактика правопорушень як напрямок соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми.....	190
28.	Караман О. Л. Імплементация педагогічного досвіду А. С. Макаренка в сучасну пенітенціарну систему України....	195
29.	Литвинова Н. А., Гринь О. В. Сучасний стан і перспективи розвитку процесу ресоціалізації неповнолітніх правопорушників.....	209
30.	Мотунова Н. В. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх у педагогічній творчості А. С. Макаренка.....	216
	Відомості про авторів	224

исследовательской, учебно-методической, воспитательной и финансово-хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: ученый совет, организационно-педагогическая деятельность, вторая половина XX века.

Reshetova I. A. The Organizing and Pedagogical Activities Collegial Body of Higher Education in the Context of the Scientific Paradigm of the Second Half of the 20th Century

The author organizing and pedagogical activities collegial body of higher education in the context of the scientific paradigm of the second half of the 20th century. It is shown the structure of the organizing and pedagogical activities of academic councils of national universities during the second half of the 20th century, which consisted of: research, teaching, educational and financial activities.

Key words: scientific council, organizing and pedagogical activities, the second part of the 20th century.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Омельченко С. В.

УДК [378.011.3-051:8]:17.022.1

М. А. Сперанська-Скарга

**ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА ЯК СКЛАДНИКИ
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ**

Сучасні соціально-економічні зрушення диктують необхідність переосмислення сутності процесу фахової підготовки, зокрема, підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей. Дослідники у сфері педагогічної, психологічної, соціологічної наук стверджують про доцільність вживання нових підходів щодо природи та механізмів формування педагогічної компетентності як основного інструменту побудови іміджу вчителя. Психолог А. Маркова, наприклад, відзначає, з одного боку, відсутність взаємозв'язків між теоретичним оволодінням учителем психолого-педагогічними знаннями та прикладним використанням розроблених наукових досліджень і рекомендацій. З іншого боку, оцінювання ефективності роботи вчителя та розбудови власного іміджу унеможливується у зв'язку з відсутністю цілісної концепції праці педагога [1, с. 3 – 19]. Такі протиріччя зумовлюють необхідність детального розгляду поняття «педагогічна компетентність» та її компонентів у контексті побудови іміджу вчителів взагалі та з окремих дисциплін зокрема.

Мету статті пов'язано з визначенням місця професійних якостей майбутнього вчителя-філолога у системі компонентів професійної компетентності та професійно-педагогічного іміджу.

Розвиток професійної компетентності наразі пов'язується з побудовою власного професійного іміджу майбутнього вчителя. На думку А. Калюжного, працю вчителя можна вважати професійно компетентною за таких умов:

- якщо педагогічну діяльність виконують на достатньому професійному рівні;
- відбувається реалізація особистості вчителя;
- досягнуто позитивних результатів у навчанні й вихованні;
- якщо вчитель володіє професійними знаннями та вміннями, а також необхідними психолого-педагогічними якостями [2, с. 60 – 61].

Отже, педагогічна компетентність – це єдність теоретичної та практичної готовності педагога до виконання педагогічної діяльності. Структуру професійної компетентності може бути розкрито через педагогічні вміння. Найбільш загальним педагогічним умінням є вміння мислити й діяти, тісно пов'язане з умінням аналізувати факти й переходити від конкретного до абстрактного. Серед найбільш важливих для розуміння педагогічної компетентності вмінь можуть бути виділені такі: аналітичні, прогностичні, проектувальні, рефлексивні, організаційні, мобілізаційні, інформаційні, розвивальні, орієнтаційні та перцептивні [3, с. 40 – 55]. У деяких дослідженнях особливу увагу приділено окремим компонентам педагогічної компетентності. І. Липова, наприклад, надає перевагу розвитку полікультурної компетентності вчителя, яка становить особливу інтелектуальну й педагогічну цінність й впливає на успішність педагогічної діяльності взагалі [4, с. 58]. Інші дослідники не розглядають теоретичні складники компетентності, наполягаючи натомість на формуванні «реальної» компетентності, володінні засобом діяльності, становленні позиції особистості [5, с. 4]. Педагогічна компетентність як складник професійного іміджу педагога містить багато компонентів, кожен з яких неминуче впливає на ефективність і результативність педагогічної діяльності. Психологи також пов'язують педагогічну компетентність з упевненістю вчителя у власних здібностях. Так, індивідууми з сильнішим відчуттям самоефективності в разі виникнення труднощів наполегливо їх долають [6, с. 192].

Зазначені протиріччя й сутнісні характеристики педагогічної компетентності як основного складника феномену «імідж» дають можливість визначити певну особливість процесу формування професійно-педагогічного іміджу майбутнього вчителя філологічних спеціальностей: ефективність і результативність цього процесу пов'язані з орієнтацією на формування професійно-педагогічних умінь (аналітичних, прогностичних, проектувальних, рефлексивних,

організаційних, мобілізаційних, інформаційних, розвивальних, орієнтаційних та перцептивних), які є невід'ємними компонентами педагогічної компетентності.

Пов'язуючи розвиток педагогічної компетентності та формування професійно-педагогічного іміджу вчителя, необхідно підкреслити спільні риси двох процесів.

По-перше, як було вже зазначено, формування іміджу неможливо за відсутності внутрішнього компонента становлення педагогічної культури – професійної самосвідомості та саморефлексії, які, своєю чергою, вважаємо основними складниками процесу розвитку професійної педагогічної компетентності.

По-друге, обидва процеси передбачають наявність зовнішнього відображення особистісних характеристик учителя, його вмінь і навичок (діяльнісний компонент).

По-третє, не менш важливим є комунікативний компонент в організації й проведенні навчально-виховної роботи. Неможливо переоцінити значення вербальної й невербальної культури педагогічного спілкування. Незаперечним є той факт, що формування педагогічної компетентності відіграє важливу роль у процесі розбудови професійно-педагогічного іміджу.

На думку багатьох сучасних науковців та фахівців-філологів, вітчизняна освіта останніми роками приділяє увагу переорієнтації підготовки учителів філологічних спеціальностей на гуманізацію, демократизацію, полікультурність та діалог культур. Особливо важливими стають соціокультурний компонент, автономне навчання та необхідність професійного вдосконалення протягом усього життя [7, с. 63 – 72]. У центрі концепції підготовки вчителя іноземної мови, розробленої О. Бердичевським та С. Ніколаєвою, знаходиться завдання формування активної, творчої особистості, яка глибоко знає власний предмет, володіє різноманітними засобами втілення методичних задумів, має психолого-педагогічну підготовку, широку ерудицію, знає культуру, прагне до творчості [8, с. 94 – 100].

Окрім зазначених завдань, підготовка майбутнього вчителя-філолога повинна вирішувати також педагогічні завдання формування цілісного уявлення професійної діяльності, розвитку професійного теоретико-практичного мислення, оволодіння предметно-професійним та соціальним досвідом, забезпечення умов виникнення професійної пізнавальної мотивації, розвитку професійно значущих дослідницьких умінь і навичок, а також подальшого вдосконалення знань, навичок і вмінь.

Не менш важливим напрямом розвитку саме фахівця-філолога є сприйняття майбутньої професії з позиції загальномовної культури. Так, майбутній учитель філологічних дисциплін повинен сприймати мову як носій моральної культури. Необхідно використовувати мову як найважливіший засіб спілкування, вираження самобутності народу, який

говорить цією мовою; як інструмент збагачення культурних відносин між народами; як унікальне досягнення розуму, культури, історії; як невичерпне джерело почуттів, думок, прагнень; як основу повноцінної внутрішньо- та міжнаціональної комунікації в суспільному житті та науковій діяльності [9]. Мова як інструмент професійної діяльності майбутнього філолога також надає можливість виконувати функцію зв'язку між сучасною лінгвістичною теорією та шкільною практикою.

Отже, доходимо висновку, що підготовка майбутнього вчителя філологічних дисциплін – це найважливіше освітнє завдання, яке має комплексний характер. Беручи до уваги багатогранність процесу формування професійного іміджу філолога, на нашу думку, доцільним є його розгляд щодо дихотомії: особистісне – професійне. Оскільки обидва компоненти взаємопов'язані, не можна розмежувати методи формування особистісних та професійних якостей майбутнього фахівця. Але умовно можна виділити такі напрями у формуванні професійного іміджу філолога.

Серед професійно значущих якостей виділяємо проєктувальні, адаптаційні, організаційні, мотиваційні, пізнавальні (педагогічна самоосвіта, систематизація та критичне осмислювання, аналіз та узагальнення, дослідницька, науково-методична діяльність, орієнтація на інформаційну культуру), творчі якості (культура творчої праці, творча методична майстерність), загальнолінгвістичні (лінгвістична компетенція, лінгвокраїнознавча компетенція, лінгвометодична компетенція, орієнтація на іншомовну освіту), соціокультурні якості (культурологічна компетенція, культурна ідентичність та толерантність).

Професійні якості майбутнього вчителя-філолога розподіляємо на такі групи: 1) проєктувальні; 2) адаптаційні; 3) організаційні; 4) мотиваційні; 5) пізнавальні; 6) творчі; 7) загальнолінгвістичні; 8) соціокультурні.

Проєктувальні вміння вчителя пов'язані з його здатністю спланувати заняття; адаптаційні – з умінням пристосовуватися до конкретних умов навчання, стану вихованців.

Організаційні вміння передбачають обізнаність у засобах втілення творчих задумів під час уроку. Не менш важливим, на думку І. Москальової, є вміння давати пояснення учням на початку організаційного етапу роботи, а також робити роз'яснення безпосередньо в процесі виконання завдання [10, с. 209 – 212].

Мотиваційні вміння вчителя розглядаємо як найбільш значущі, оскільки інтерес до навчання залежить не лише від внутрішньої вмотивованості учня, а й у багатьох випадках від талановитої й сумлінної праці вчителя.

Стрижнем роботи вчителя-філолога у процесі створення успішного професійно-педагогічного іміджу є пізнавальні вміння. Серед них виділяємо такі: педагогічна самоосвіта, систематизація та критичне

осмислювання, аналіз та узагальнення, дослідницька, науково-методична діяльність, а також орієнтація на інформаційну культуру.

Педагогічна самоосвіта полягає в постійному поширенні обізнаності в психологічній, педагогічній, лінгвістичній, методичній та інших галузях. Без самоосвіти неможливо уявити розвиток творчого методичного мислення, яке є найважливішим компонентом професійного іміджу саме вчителя-філолога. Функція педагогічної саморефлексії пов'язана з педагогічною самоосвітою. Критичне осмислення власної роботи в контексті досвіду інших учителів, а також орієнтація на вдосконалення навчального процесу – ключові складники подальшого професійного зростання вчителя.

Науково-методична діяльність майбутнього філолога також відіграє важливу роль. Учитель повинен уміти втілювати теоретичні надбання в навчальну практику [11]. Разом з цим відбувається систематизація та критичне осмислення власного досвіду в контексті новітніх досягнень педагогічної думки.

Необхідно зазначити також, що науково-методична діяльність учителя філологічних спеціальностей може бути успішною лише у випадку його готовності сприймати сучасну інформаційну культуру як сферу та інструмент професійного вдосконалення. Наразі інформаційну культуру розглядаємо як суттєвий компонент педагогічної культури, зорієнтований на вирішення нового освітнього завдання – передати учневі знання, уміння й навички як інструментарій у навчальній та науково-дослідницькій діяльності. Отже, майбутній учитель-філолог повинен володіти засобами пошуку, збирання, обробки, аналізу та синтезу професійно значущої інформації.

Творчі вміння майбутнього вчителя філологічних спеціальностей безумовно потребують особливого розгляду у зв'язку з формуванням професійного педагогічного іміджу. Система професійної підготовки вчителя-філолога має бути спрямована на культуру творчої праці, розширення соціальної практики та збагачення культури. Сучасна система освіти, на жаль, не створює умов для повної реалізації творчого потенціалу вчителя, що призводить до стагнації в процесі навчання й пізнання.

Отже, необхідними чинниками формування професійного іміджу майбутнього вчителя філологічних дисциплін є розвиток його творчого мислення та подолання традиційної масової репродуктивної системи підготовки педагогічних кадрів. Зазначимо, що творчий потенціал майбутнього вчителя-філолога може бути розкрито завдяки таким формам позанавчальних занять, як науково-дослідницька робота. Саме в процесі пошуку нових рішень, самостійного видобутку знань студенти набувають досвіду творчої та прогностично-критичної діяльності [12, с. 14].

Створення ситуацій творчого пошуку допомагає майбутнім учителям розуміти особистісну значущість існування різних думок щодо

того самого явища, процесу тощо та виховувати психологічну безпечність і незалежність. О. Дворнікова пропонує таку форму позанавчальних занять, як творчі лабораторії, що сприятимуть вираженню й розвитку внутрішнього світу студентів [13]. Т. Курдюмова підкреслює необхідність створення атмосфери творчого очікування під час позанавчальних занять, присвячених розвитку творчих умінь майбутніх філологів [14]. Отже, творча зрілість – один з найважливіших складників моделі успішного професійного іміджу майбутнього вчителя-філолога та джерело його подальшого особистісного й професійного розвитку.

Загальнолінгвістичні вміння майбутнього вчителя філологічних дисциплін є найбільш значущими в процесі створення професійного іміджу фахівця-філолога. Обрані позанавчальні засоби розвитку цих умінь повинні реалізовувати такі завдання: оволодіння лінгвістичною компетентністю; розвиток лінгвокраїнознавчої компетентності; формування цілісного уявлення щодо професійної діяльності; забезпечення умов для розвитку професійного теоретико-практичного мислення; удосконалення та поширення здобутих знань, навичок і вмінь; розвиток лінгвометодичної компетентності; орієнтація на іншомовну освіту.

Засоби розвитку зазначених умінь мають бути зорієнтовані на моделювання професійної діяльності майбутнього фахівця й забезпечення інтегрованості в освіті, а саме, використання лінгвістичних, психологічних, творчих знань та навичок студентів. Лінгвометодична й лінгвокраїнознавча компетентності також потребують особливої уваги під час позанавчальної роботи щодо вдосконалення професійного іміджу вчителя. Пошук раціональних методичних рішень допомагає майбутнім фахівцям вчитися розбудовувати стосунки в учнівському та вчительському оточенні, вирішувати складні професійні завдання. Зазначимо також, що, на думку Н. Соловцової, фахівець, який працює в рамках гуманітарної парадигми, має володіти мовою символів і метафор, які дозволяють «зафіксувати» цілісність досліджуваного феномену, оскільки метафоричність є однією з найважливіших характеристик гуманітарного мислення, украй важливого для професійного становлення вчителя, та засобом виявлення множинності смислів тих чи тих явищ педагогічної реальності [12, с. 14].

Не менш важливим аспектом підготовки філолога є орієнтація на іншомовну освіту. Вища іншомовна освіта, на думку Є. Пассова, націлена на оволодіння іншомовною культурою з погляду на її психологічні, педагогічні та соціальні складники [15].

Реалізація ідей іншомовної освіти пов'язана також з наступним компонентом процесу формування професійного іміджу майбутнього філолога – розвитком соціокультурних вмінь. У сучасних умовах фахівці з філологічних дисциплін, окрім професійних лінгвістичних вмінь, повинні виконувати супровідні функції: сприяти налагоджуванню

міжкультурних зв'язків, поважати духовні цінності інших культур, представляти власну країну в міжнародних інтеракціях. Соціокультурна компетенція потребує розвитку в навчальній і позанавчальній діяльності такими засобами: семінар-рефлексія, творчі лабораторії, зустрічі тощо. Саме згадані форми позанавчальної роботи стимулюють інтеграцію мов і культур з метою вирішення завдань щодо діалогу культур, толерантності й міжкультурної комунікації, які ставить сучасне суспільство.

Отже, було розглянуто взаємозв'язок між особистісними та професійними якостями, необхідними для формування успішного професійно-педагогічного іміджу майбутнього вчителя-філолога. Як було зазначено, подвійна детермінація, яка існує між особистісним і професійним, дає підстави стверджувати про неможливість орієнтації лише на професійне без урахування особистісного й навпаки. Джерелом професійного розвитку й удосконалення є протиріччя між потребами професії та можливостями й потребами власне людини, яке можна подолати за умови розвитку професійних здібностей та підвищення професійної мотивації.

Слід також зазначити, що саме в процесі досягнення професійної зрілості відбувається формування неповторної індивідуальності, особистості, яка здатна реалізовувати здобуті знання та навички в професійній діяльності. Професійно-педагогічний імідж як узагальнена психічна сутність, що формується на основі відповідності чи невідповідності представника певної професії тим уявленням, які існують у масовій свідомості, детермінує процес загальної професійної соціалізації. Оволодіння професійними навичками та розвиток необхідних особистісних якостей, притаманних професії викладача-філолога, сприяє професійному становленню фахівця та його подальшій творчій реалізації.

Не менш важливим аспектом підготовки майбутнього вчителя-філолога є прагнення досягти конкурентоспроможності фахівця на ринку праці, його здатності відповідати вимогам цього ринку, цілям організації тощо. Саме в процесі формування професійно-педагогічного іміджу відбувається спрямований розвиток тих особистісних і професійних якостей, що нададуть можливість професійного ствердження в майбутньому.

Як бачимо, процесу формування професійно-педагогічного іміджу майбутнього вчителя філологічних спеціальностей притаманна така особливість, як спрямованість на виховання особистісних і професійних якостей з метою реалізації необхідних функцій професійно-педагогічного іміджу. Незважаючи на існування низки сучасних досліджень, присвячених розгляду функціонально-структурних особливостей психолого-педагогічного феномену «імідж», наявною постає необхідність проведення подальшого аналізу стану сучасної системи підготовки фахівців у частині розвитку та покращення іміджформувальних навичок учителів та створення професійного іміджу.

Список використаної літератури

- 1. Маркова А. К.** Психология труда учителя : кн. для учителя / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1993. – 190 с.
- 2. Калюжный А. А.** Психология формирования имиджа учителя / А. А. Калюжный. – М. : ВЛАДОС, 2004. – 222 с.
- 3. Слостенин В. А.** Педагогика : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов ; под ред. В. А. Слостенина. – М. : Академия, 2002. – 576 с.
- 4. Липова И. В.** Становление поликультурной компетентности воспитателя в условиях профессиональной деятельности / И. В. Липова // Изв. Волгогр. гос. пед. ун-та. – 2009. – № 6. – С. 56 – 60.
- 5. Суриков В. В.** Механизмы влияния науки на практику образования / В. В. Суриков // Изв. Волгогр. гос. пед. ун-та. Сер. : Пед. науки. – 2009. – № 4. – С. 4 – 8.
- 6. Занюк С. С.** Психология мотивації : навч. посіб. / С. С. Занюк. – К. : Либідь, 2002. – 304 с.
- 7. Про** Програму курсу з англійської мови для мовних вищих навчальних закладів освіти // Інозем. мови. – 2001. – № 2. – С. 63 – 72.
- 8. Бердичевский А. Л.** Концепция подготовки учителя иностранного языка / А. Л. Бердичевский // Иностр. яз. в шк. – 1990. – № 4. – С. 94 – 100.
- 9. Вознюк Л. В.** Уроки иностранного языка как средство воспитания высокой культуры межнациональных отношений / Л. В. Вознюк // Возрождение. – 1994. – № 8. – С. 4 – 6.
- 10. Москалева И. С.** Подготовка учителя иностранного языка / И. С. Москалева // Шк. технологии. – 2003. – № 6. – С. 209 – 212.
- 11. Копылова В. В.** Организация обучения иностранным языкам и профессиональной подготовки педагогических кадров в условиях модернизации содержания образования / В. В. Копылова, Г. И. Воронина // Иностр. яз. в шк. – 2003. – № 1. – С. 3 – 11.
- 12. Соловцова Н. А.** Методологическая культура исследователя в гуманитарной педагогической парадигме / Н. А. Соловцова // Изв. Волгогр. гос. пед. ун-та. Сер. : Пед. науки. – № 6. – 2009. – С. 11 – 15.
- 13. Дворникова Е. И.** Формирование культурной идентичности и толерантности (в процессе изучения литературы будущими учителями) / Е. И. Дворникова // Искусство и образование. – 2003. – № 3. – С. 12 – 22.
- 14. Курдюмова Т. Ф.** Профессиональная подготовка учителя литературы / Т. Ф. Курдюмова // Сов. педагогика. – 1989. – № 4. – С. 95 – 99.
- 15. Пассов Е. И.** Культуросообразная модель профессиональной подготовки учителя: философия, содержание, реализация / Е. И. Пассов // Инозем. мови. – 2002. – № 4. – С. 3 – 18.

Сперанська-Скарга М. А. Професійні якості вчителя-філолога як складники професійно-педагогічного іміджу

Статтю присвячено розкриттю взаємозв'язку між процесом розвитку професійних якостей майбутнього вчителя та створенням ефективного професійно-педагогічного іміджу. Було доведено, що структуру професійно-педагогічного іміджу вчителя-філолога можна розкрити через особистісні та професійні якості, що притаманні фахівцеві.

Серед професійних якостей учителя-філолога виділено проєктувальні, адаптаційні, організаційні, мотиваційні, пізнавальні, творчі, загальнолінгвістичні, соціокультурні якості. Автор підкреслює необхідність створення педагогічних умов, метою організації яких є двоспрямований особистісно-професійний розвиток майбутніх учителів у контексті підвищення ефективності власного педагогічного іміджу.

Ключові слова: професійні якості вчителя, професійно-педагогічний імідж, учитель-філолог, професійна компетентність, іншомовна освіта.

Сперанская-Скарга М. А. Профессиональные качества учителя-филолога как составляющие профессионально-педагогического имиджа

В статье раскрыта взаимосвязь между процессом развития профессиональных качеств будущего учителя и созданием эффективного профессионально-педагогического имиджа. Подтверждается, что структуру профессионально-педагогического имиджа учителя-филолога можно раскрыть через личностные и профессиональные качества, присущие специалисту. Среди профессиональных качеств учителя-филолога выделены проєктировочные, адаптационные, организационные, мотивационные, познавательные, творческие, общелингвистические, социокультурные качества. Автор подчеркивает необходимость создания педагогических условий, целью организации которых будет двунаправленное личностно-профессиональное развитие будущих учителей в контексте повышения эффективности собственного педагогического имиджа.

Ключевые слова: профессиональные качества учителя, профессионально-педагогический имидж, учитель-филолог, профессиональная компетентность, иноязычное образование.

Speranskaya-Skarga M. A. Professional Qualities of Teacher-philologist as Components of Professional and Pedagogical Image

The article reveals the connection between the process of the development of professional qualities of future teachers and creating the effective professional teacher's image. It has been proved that the structure of the professional teacher's image can be revealed through those personality and professional qualities that a specialist possesses. Among the professional qualities that the teacher-philologist has we have emphasized the importance of the following ones: project, adaptation, organization, motivation, cognitive, creative, and linguistic skills. The author insists on the necessity to create the pedagogical conditions, whose objective will be the simultaneous personality and professional development of future teachers in the context of increasing the effectiveness of their pedagogical image.

The development of the teacher's image has been also related to the introduction of the ideas of foreign language education into the process of professional training. The author has stated and proved the importance of the

development of sociocultural skills of the future teachers of philological specialities. It has been justified that contemporary working and studying conditions encourage specialists of philological sphere to fulfill a series of tasks related to improving intercultural connections, respecting spiritual values of other cultures, as well as representing their native country in the international interactions. A variety of classroom and extra-curricular techniques aimed at the development of the abovementioned sociocultural skills have been characterized, particularly, such forms as seminar-reflection, creative laboratories, as well as intercultural sessions and meetings.

Key words: professional qualities of a teacher, professional teacher's image, teacher-philologist, professional competence, foreign language education.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Савченко С. В.

УДК 378.011.3 – 051:37.091.4Макаренко

В. М. Швирка, С. Н. Бронникова

**ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОНИЦАТЕЛЬНОСТЬ
А. С. МАКАРЕНКО И ЕЕ ЗНАЧЕНИЕ
В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КАЧЕСТВ
БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ**

Успешность воспитания, обучения и развития современного школьника во многом зависит от личности учителя, который является центральной фигурой в школе, организатором учебно-воспитательного процесса. Именно школа выполняет функцию интеллектуального, эмоционального, социального и психического становления личности ученика. В этой связи особые требования предъявляются к современному учителю, призванному обеспечить этот процесс. Среди основных требований выделяют такие как знание предмета деятельности, стремление к самообразованию, любознательность, требовательность, педагогический такт, наблюдательность, находчивость, умение пользоваться голосом, дикцией, мотивацией и др. Особое значение имеет и педагогическая проницательность.

Педагогическую проницательность можно выделить и среди качеств, свойственных А. С. Макаренко как педагогу, о которой при изучении его наследия очень мало сказано, хотя, по нашему мнению, именно она, в основном, определяет успех всей его работы. Уважение к личности ребенка, благожелательный взгляд на его потенциальные возможности воспринимать хорошее, становится лучше и проявлять

Наукове видання

ВІСНИК
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(педагогічні науки)

№ 7 (266) квітень 2013

Частина II

Відповідальний за випуск:
к. п. н., доц. **О. Л. Караман**
к. п. н., доц. **Я. І. Юрків**

Здано до склад. 28.01.2013 р. Підп. до друку 28.02.2013 р.
Формат 60x84 1/8.Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 26,39. Наклад 200 прим. Зам. № 42.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. т/ф: (0642) 58-03-20.
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.